

Žinoma, būčiau ją užsidėjęs, bet šios įrangos tiesiog nebuvo. Paskambinau į miestelio medicinos punktą: „Ar turime dujokaukių?“ – „Ne, neturime.“ Štai ir viskas. Dirbti su paprasčiausia vatos ir marlės kauke? Juk vis tiek nebūtų padėjusi.“¹⁷⁰ Netrukus jam į pagalbą atėjo dar vienas gydytojas. Varsinianas Orlovas praleido tris valandas reaktoriaus zonoje, padėdamas stabilizuoti susirgusių gaisrininkų būklę, tačiau greitai ir pats pajuto „keistą metalo skonį burnoje ir galvos skausmą“.¹⁷¹ Net greitosios pagalbos automobilių vairuotojai, gabenę sužeistuosius į Pripetės ligoninę, susirgo nuo šių skleidžiamos radiacijos.¹⁷²

Černobylio AE trečiojo reaktoriaus padėtis taip pat buvo rizikinga. Trečiojo bloko pamainos viršininkas Jurijus Bagdasarovas, supratęs, kad nebeliko avarinių vandens atsargų vis dar veikiančiam trečiajam reaktoriui vėsinti, nes visi avarinio vandens tiekimo kanalai buvo prijungti prie suniokoto ketvirtojo reaktoriaus, paprašė į elektrinę atvykusio vyriausiojo inžinieriaus Nikolajaus Fomino leidimo sustabdyti trečiąjį reaktorių. Fominas, kuriam kritinėje situacijoje sunkiai sekėsi susivaldyti, neleido. Apie 5 valandą ryto, baimindamasis, kad gali nutikti blogiausia, Bagdasarovas savo darbuotojams išdalijo respiratorius ir jodo tablečių, saugančių nuo radioaktyvaus jodo kaupimosi skydliaukėje, ir nepakluses viršininko nurodymams

¹⁷⁰ Shcherbak, Yuriy M. *Chernobyl*. Moscow: Yunost, 1987.

¹⁷¹ „Anatomy of an Accident: A Logistical Nightmare“. The Washington Post (Vašingtonas), 1986 m. spalio 26 d. [Žiūrėta 2016 m. kovo 10 d.] <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1986/10/26/anatomy-of-an-accident-a-logistical-nightmare/2b1a1238-d27f-45c8-8995-1dba8370c1ac/>.

¹⁷² Read, Piers Paul. *Ablaze: The Story of Chernobyl*. London: Secker & Warburg, 1993, p. 85.

pats sustabdė trečiąjį bloką.¹⁷³ Kartu su ugniagesiais jis užkirto kelią dar didesnei katastrofai ir galimam trečiojo reaktoriaus sunaikinimui. Sprendimas sustabdyti pirmąjį ir antrąjį blokus buvo priimtas tik po 16 valandų. Tuo metu Fominas išakė patyrusiam vyresniajam elektrinės fizikui išsiaiškinti padėtį ketvirtajame bloke. Šis žmogus vėliau mirė, tačiau į jo, kaip ir į keletą kitų specialistų prieš jį, išvadą apie sunaikintą reaktorių nebuvo atsižvelgta. Briuchanovui ir Fominui ne kartą buvo pranešta, kad reaktoriaus visiškai sugriautas, tačiau jie kiekvieną kartą ignoravo juos išpėjusių žmonių pranešimus.

Kapitonas Sergejus Volodinas buvo oro pajėgų pilotas, daug skraidęs specialia įranga aprūpintu transportiniu gelbėtojų sraigtasparniu Mi-8 virš visos Ukrainos. Jo orlaivyje buvo dozimetras, kuriuo kapitonas Volodinas anksčiau matuodavo radiacijos lygį aplink Černobylį vien iš smalsumo. Iki balandžio 26 dienos prietaisas nė karto nesublykčiojo. Avarijos naktį Volodinas ir jo gelbėtojų sraigtasparnio įgula patruliavo, stebėdami padėtį visoje Kijevo apskrityje. Todėl jie buvo pirmasis oro pajėgų ekipažas, atskridęs į Černobylio avarijos vietą. Tąkart jiems sukant ratus virš Pripetės, kartu skridęs aukštesnio rango karininkas pamatavo radiaciją savo asmeniniu dozimetru. Nė vienas iš jų nedėvėjo apsauginių drabužių. Paties Volodino prietaisas sugedo, dozometro rodyklei perėjus visą rodmenų ciklą: 10, 100, 250, 500 rentgenų. Jis rodė už skalės ribų. „Esant daugiau nei 500 [rentgenų], įranga (ir žmonės) nebeturėtų dirbti“, – prisiminė jis vėliau. Išvydęs savo dozometro rodmenis, majoras įsiveržė į Volodino kabiną šaukdamas: „Žudikas! Tu visus mus pražudei!“ Ore sklido 1 500 rentgenų per valandą spinduliuotė. „Mes

¹⁷³ Medvedev, Grigorij. *Černobylskaja tetrad*. Moskva: Novyj mir, 1989, 4 skyrius.

gavome tokią didelę radiacijos dozę, – pasakojo pilotas, – kad jis manė, jog mes jau pasmerkti.“¹⁷⁴

Likusiems Černobylio AE rytinės pamainos darbuotojams ir penktąjį bloką stačiusiems statybininkams apie avariją niekas nepranešė, todėl jie, kaip įprasta, 8 valandą ryto atvyko į darbą, nepaisydami suniokotos teritorijos.¹⁷⁵ Statybos vadovas maždaug vidurdienį išsiuntė savo darbuotojus namo, nes niekas jam taip ir nepaaiškino, kas vyksta, tačiau dauguma elektrinės personalo liko jėgainėje. Visą balandžio 26-ąją gaisrininkai ir operatoriai toliau pylė vandenį ant reaktoriaus, dėl to šachtos apatinėje dalyje kaupėsi vis daugiau radioaktyvaus vandens. Palaiptu Briuchanovas atgavo gebėjimą blaiviai mąstyti ir pradėjo svarstyti faktą, kad reaktorius sugriautas. Pripetės gyventojų evakuacijos klausimas buvo iškilęs iš karto po sprogimo, bet tai buvo itin svarbus sprendimas, kurio jis negalėjo priimti be vadovybės palaikymo. Jis dar kartą susisieki su Maskva, prašydamas leidimo evakuoti miestą, bet komunistų partijos pareigūnai, nesuvokdami tikrojo katastrofos masto (ironiška, tačiau pats Briuchanovas keletą kartų juos patikino, kad nuostoliai minimalūs), jam atsakė. Evakuacija sukeltų paniką ir paskleistų žinią apie avariją. Niekas neturi būti perspėtas.¹⁷⁶

Sudaryta speciali vyriausybinių partinių vadovų ir mokslininkų komisija jau buvo pakely ir turėjo atvykti per 24 valandas. Komisijai vadovavo Borisas Ščerbina, SSRS Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojas, buvęs

naftos ir dujų pramonės statybos ministras. Maskvos valdžia dar nesuvokė viso Černobylio avarijos rimtumo, ypač šioje jos stadijoje. Turbūt todėl komisijai vadovauti paskyrė Ščerbiną, mat jis, nors ir gana aukšto rango politikas, Politiniam biurui – sovietų politikos elitui – nepriklausė. Vienas iš komisijos narių buvo iškilus mokslininkas, 49 metų akademikas Valerijus Legasovas. Jis buvo chemijos mokslų daktaras ir šiaip neeilinių gabumų žmogus, padaręs beprecedentę karjerą sovietų mokslininkų sluoksniuose, – prestižinio I. V. Kurčiatovo atominės energijos instituto direktoriaus pirmasis pavaduotojas. Nors ir ne branduolinių reaktorių specialistas, Legasovas buvo labai protingas, patyręs ir įtakingas asmuo tiek komunistų partijoje, tiek pasaulio mokslininkų bendruomenėje.¹⁷⁷

Balandžio 26-oji buvo šeštadienis, itin karšta pavasario diena. 15 000 Pripetės vaikų, kurie itin imlūs radioaktyviam jodui, išėjo į mokyklą (SSRS moksleiviai mokėsi 6 dienas per savaitę), kitiems miestelio gyventojams ši diena taip pat nebuvo išskirtinė. Tą popietę net įvyko kažkieno vestuvės. Tačiau visą dieną žmonės Černobylio AE apylinkėse buvo nepastebimai švitinami. „Mūsų kaimynas... apie 11 valandą ryto užlipo ant stogo ir ten išsirengęs iki glaudžių deginosi saulėje, – buvęs elektrinės darbuotojas Genadijus Petrovas pasakojo Grigorijui Medvedevui. – Kartą nulipo atsigerti ir pasigyre, kad įdegis atrodo puikiai, geriau nei kada nors anksčiau. Dar jis sakė, kad nuo odos sklinda degėsių kvapas. Pats jis buvo kažkokios

¹⁷⁴ Higginbotham, Adam. „Chernobyl 20 Years On“. The Guardian. 2006 m. kovo 26 d. [Žiūrėta 2016 m. kovo 9 d.] <http://www.theguardian.com/world/2006/mar/26/nuclear.russia>.

¹⁷⁵ Medvedev, Grigorij. *Černobylskaja tetrad*. Moskva: Novyj mir, 1989, 4 skyrius.

¹⁷⁶ *Ibid.*

¹⁷⁷ Mould, Richard F. *Chernobyl Record: The Definitive History of the Chernobyl Catastrophe*. Bristol, UK: Institute of Physics Publishing, 2000, 19 skyrius. Cituojamas Valerijaus Legasovo interviu „Mano pareiga yra pasakoti apie tai“. Pravda (Maskva), 1988 m. gegužės 20 d.

Černobylio AE ketvirtojo bloko ir sarkofago maketas.
Jame matyti pažeidimų mastas

Vaikštinėjame po Pripetę

Šuns palaikai, kuriuos aptikome viršutiniame
Fudzijamos aukšte

Vaizdas nuo *Fudzijamos* stogo